

ПУБЛІКАЦІЇ

Ігор ГУНЧИК

Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка
УДК 398.3:27-534.3/.5](477.81/.82=161.2):801.81-048.42/.44"199/200"

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpl.2025.77.14023>

НАРОДНІ МОЛИТВИ, ЗАМОВЛЯННЯ ТА ЗАКЛИНАННЯ ВІД ВІТРУ: ФОЛЬКЛОРНО-ЕТНОГРАФІЧНІ МАТЕРІАЛИ ІЗ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ

У різних населених пунктах Західного Полісся впродовж тривалого часу під час експедиційних виїздів і записів фольклору неодноразово доводилося чути від респондентів один цікавий сюжет міфологічної легенди про Вітер, Сонце і Мороз, який, як згодом з'ясувалося, відомий у варіантах в інших історико-етнографічних районах України. У ньому йдеться про три персоніфіковані природні стихії, які, зустрівшись, почали між собою сперечатися, хто з них найсильніший. Не дійшовши згоди, вони побачили на полі чоловіка й вирішили запитати про це в нього. Чоловік думав-думав і відповів їм: «Губатий», тобто Вітер. Як почуло про це Сонце, розсердилося і захотіло його спалити. Але Вітер повіяв холодним подувом, і чоловік витримав це випробування. Тоді Мороз вирішив його заморозити, але знову Вітер наслав теплі повітряні потоки, і чоловікові ніхто не зміг зашкодити. От і виходить, що найсильнішою серед цих трьох стихій є саме Вітер.

У цьому сюжеті Вітер, як і інші міфологічні персонажі, традиційно зображено у вигляді звичайного стихійного божества або чарівного казкового персонажа, подібні вірування про яких у різних виявах збереглися й побутують дотепер в окремих архаїчних історико-етнографічних районах України, до яких також належить і Західне Полісся. Місцеві поліщуки серед природних стихій шанували не тільки Вітер, але й віддавали належне Сонцеві та Морозу. Так, Сонце разом із Місяцем і Дощиком – це типовий міфологічний персонаж місцевих колядок і щедрівок, який, прийшовши нібито на Різдво до господаря додому, сидить із ним за одним столом, обіцяючи влітку допомогу. Так само обов'язковим моментом під час поліських святкових Коляд було обрядове закликання Мороза до куті. На Ковельщині до нього зверталися такими словами: «*Мороз, Мороз, ходи до нас вечеряти! Бо як не прийдеш, то не приходь ніколи: не на пшеницю, не на жито, і не на льон, і не на просо, і не на ячницю, і не на всяку пашиницю*»¹. Тож по-актуальному з погляду сучасного збереження навколишнього середовища та екології звучить «зелене» давнє правило поліщука: природу треба розуміти і знаходити з нею спільну мову, тоді вона тобі віддячить.

До теперішнього часу серед науковців тривають суперечки, чи дійсно Вітер як казково-міфологічний персонаж цієї міфологічної легенди можна вважати

---

¹ О. Білик, *Календарно-обрядовий фольклор Західного Полісся*, Луцьк: Твердиня, 2008, с. 235.

стихійним божеством. Деякі вчені логічно пов'язують його з язичницьким Стрибогом часів Київської Русі, який належав до пантеону з шести головних богів (Дажбога, Перуна, Хорса, Симаргла, Мокоші), які 980 р. князь Володимир поставив у центрі Києва, здійснивши першу невдалу релігійну реформу перед запровадженням християнства 988 р. Згадки про цю подію потрапили до писемних літописних джерел XI ст., а згодом – до гомілетичної літератури.

У «Слові о полку Ігоревім», пам'ятці вже XII ст., вітри також названо «Стрибожими внуками», які «віють з моря стрілами». Тут також доречно згадати так званий плач Ярославни, конгеніальний переспів якого, зокрема, здійснив Тарас Шевченко. Ярославна – це дружина князя Ігоря, яка за відсутності чоловіка, котрий подався воювати з половцями, дуже сумувала наодинці, переживала й молилася за нього. У своїх своєрідних моліннях-тугах, апелюючи до трьох природних стихій, вона в першу чергу звертається до вітру як могутньої божественної сили, називаючи її традиційно Стрибогом:

Вітриле, вітре, Стрибоже швидкий,
Навіщо мечеш стріли половецькі
На воїв мужа милого мого?..

«Стрибожими внуками» у «Слові о полку Ігоревім» також названо русичів – жителів центральної частини Русі, які, ймовірно, колись ушановували цього дохристиянського бога.

Однак із давна серед українців, зокрема й на Поліссі, до вітру, як і до кожної іншої стихії, ставилися дуже обережно, розуміючи дуалістичну основу його впливу. Одна з західнополіських респонденток із села Новосілки колишнього Турійського району Волинської області зазначала з цього приводу: *«Вітер є хороший, що гуляє, і є й поганій... Є що вліє на здоров'я людени, зробить нидобре. Є, що вітер дмухне, та й добре людени...»* Із погляду народної лікувально-медичної практики внаслідок такого недоброго впливу вітру в людини виникав складний хворобливий стан або й захворювання, яке називали переважно *«вітмор»* (*«вітрик»*), рідше – *«сквозняк»*, *«вій, повій, пудвий»*. Серед народу казали, що хвороба (*«боль, болість, болезнь»*) з'являлася тоді, коли на людину *«навіяло»* або її *«просквозило»*. Згодом під впливом християнства почали вважати, що в людину влетів *«злий дух»*, *«ничеста села»*. Місцева жителька з села Сенчиці Рівненського Полісся стверджувала, що є 12 різновидів таких вітрів, а вона ж уміє лікувати тільки один із них: *«Як напад на той вітмор, що я говорю, то може минецца. А як ни той, то ни минецца. Дванацить вітров єтця. А Бог знає, яке воне. Я такей говорю. А в нас в силі тоже ще говорать, то другая, генчий говорить... Мій же вітмор ни говорить ни хто»* [№ 7]. Для лікування або зцілення від вітру як демонічної хвороби серед мешканців Західного Полісся існували спеціальні оказіональні обряди, ключовим моментом яких було проказування спеціального магічно-сакрального тексту.

У цій публікації подаємо добірку таких 15 оказіонально-обрядових фольклорних текстів, які до цього ніде не були надруковані¹. Фіксацію більшості текстів

¹ У «Віснику Львівського університету» ці фольклорно-етнографічні матеріали можна вважати своєрідним продовженням публікації магічно-сакральних текстів оказіонального типу, що входять до лікувальної тематичної групи. У 2003 р. у цьому виданні також було опубліковано народні молитви, замовляння і примовки, які, однак, належать до двох інших функціональних

здійснив автор цієї публікації та інші записувачі в період з 1995 до 2001 року. Декілька текстових зразків зібрали студенти Волинського національного університету імені Лесі Українки. Вони ввійшли до аудіографічних фондів архіву Полісько-Волинського народознавчого центру Інституту народознавства НАН України у Луцьку, який згодом було перейменовано в Інститут культурної антропології (керівник – проф. Віктор Давидюк).

Усі подані тут фольклорно-етнографічні матеріали походять із історико-етнографічного району Західного Полісся, частинами якого є Волинське, Рівненське та Берестейсько-Пінське. Найбільшу їх кількість було записано на Волинському Поліссі, тобто в межах сучасної адміністративної Волинської області, зокрема в Камінь-Каширському (села Ворокомле, Клітицьк, Піцир'я), Ківерцівському (села Завітне, Липно, Холоневичі), Любешівському (села Люб'язь, Невір), Ратнівському (села Підгір'я, Мельники-Річицькі), Рожищенському (село Сокіл), Турійському (село Новосілки) районах. Два західнополіські магічно-сакральні тексти зафіксовано в межах сучасної Рівненської області, а саме в Заріченському (село Сенчиці) та Костопільському (село Яполоть) районах¹. Останній запис походить із Берестейсько-Пінського Полісся, зокрема з села Мищичі Кобринського району Брестської області, що знаходиться на території сусідньої з Україною Республіки Білорусь.

За жанровою природою всі тексти, що ввійшли до публікації, належать до трьох жанрових різновидів okazіонально-обрядового фольклору: народних молитов, замовлянь і заклинань. Найбільша кількість серед них народних молитов, у яких виконавець звертається до вищих сакральних персонажів, які відіграють головну роль у зціленні чи лікуванні адресата від хвороби. Цими міфологічними персонажами божественного характеру є Господь Бог, Божа Мати, Ісус Христос, святі (Николай, Петро і Павло) та інші покровителі християнського походження. Значно рідше, зговорюючи «вітюр», зверталися до *святої Неділки* (№ 10) чи астральних заступників, наприклад, *зорі на небі*: «*Зора, зорица, прекрасная дєвица...*» [№ 13]. У деяких фольклорних молитовних творах відомості про їхню жанрову приналежність містяться в самому тексті і навіть по декілька разів:

Хай Божая Мати стане в помучи,
Мую **мулітву** прийме,
мую **мулітву** ду Господа Бога дунисе.
Хай Бог стає в помучи,
шо той вітьор зрушани, пудвіяни.
Ни муя **мулітва** дупумагає,
Божа Мати хай стає в помучи,
хай цьой вітьор зжине
на бистрия води,

різновидів, зокрема, «від вразу (дни, золотника, матіци)» та «від ляку (переляку, переполоху)». Див.: Гунчик Ігор. Із okazіонально-обрядового фольклору Західного Полісся. Лікувально-профілактична сфера [у:] Вісник Львівського університету. Серія філологічна. 2003. Вип. 31. С. 292-312.

¹ Кілька років тому в Україні було здійснено адміністративну реформу областей, за якої укрупнили райони. Подібні зміни відбулися у Волинській області. Унаслідок цього зникли Ратнівський і Турійський райони, які були включені до Ковельського, Ківерцівський і Рожищенський увійшли до Луцького району, а Любешівський – до Камінь-Каширського. У Рівненській області також відбулися подібні зміни: Заріченський район став частиною Вараського, а Костопільський – Рівненського.

на сухія лози,
на темні лиса,
де ни ходять голоса... [№ 9].

У замовляннях від вітру сакральні чи божественні персонажі переважно відсутні, а виконавець твору, лікуючи хворого, покладався на власні духовні сили. У структурі цих фольклорних текстів важливу роль відіграють формули гадання, вимовляння і зсилання. Вони давали змогу визначити ймовірне походження хвороби, місце її перебування в організмі людини, а потім відіслати її з раба Божого у безлюдне профанне середовище: «*Да й йде собі на пуцу, на лиса, / де сонце ни сходить, / де місяц ни сходить, / де люди ни ходять, / де Божя Мати ни худела, / Ісуса Христа ни нусела, / де пташкі ни літають, / трави ни з'їдають, / води ни спивають...*» [№ 4].

Серед групи фольклорних творів функціонального різновиду «від вітру» є два тексти заклинань, які належать до дуже рідкісних okazіонально-обрядових утворень. Це найскладніший з композиційного і структурного погляду тип магічно-сакрального тексту, який передбачає наявність спеціальної заклиальної формули: «*Я тебе заклинаю трьома церквами, / трьома монастирями Києвськими, / Каменською, Глуською, / Гутинською, Деревоцькою...*» Подібні тексти, які християнські богослови називають заклиальними молитвами, застосовували від дуже небезпечних хвороб домонологічного походження. Їх використання потребувало особливої підготовки і знань, які передавав знахар у спадок своєму учневі.

Мова опублікованих тут okazіонально-обрядових фольклорних творів є діалектною і відображає місцеву західнополіську говірку, яка входить до північної групи діалектів. Скажімо, одним із цікавих явищ, яке відображено в цих фольклорно-етнографічних записах, є так зване сакання з Ківерцівщини та Костопільщини. Воно проявляється у вживанні постфікса *-са* замість *-ся* в дієсловах першої особи теперішнього часу та інфінітивах: «*Такє, як пудвий. Пудвиє часом чи просквозить. «Верую» молюса*» [№ 6]. У деяких контамінованих зразках є епізодичні вкраплення та вставки апокрифічних сюжетів на християнську тематику зі старослав'янською мовною основою. До них належить, наприклад, народна молитва з мотивом про Пресвяту Владичицю і дванадцять дияволів, що наявний у другій частині тексту № 13.

№ 1

Вітьор віє, може навіяти. А-а, на людину? Аякже, сквозняком, як-но їдиш в машини... Як окно одчєняне, тоже вітьор окалічить, ну... Однїме голову, руку...

Перший вітьор насланий,
другий – поганий,
із-за хати, із-за двирей,
із-за окна, із-за колодыа,
із-за сарая;
із сухого лісу,
із глибоких рікув,
із сухих пісків.
– Вийдіте, сємдісят сїм вітрув,
од раба Божого (ім'я).

Тре рази тако пириговориш, і всьо.

Зап. І. Гунчик у червні 2001 р. від Ганни Андріюк, 1923 р. н., освіта – I клас польської школи, народилася в с. Мищичі Кобринського р-ну Брестської обл. (Республіка Білорусь).

№ 2

У нас кажуть «вітьор зговурати».

– Святей Павло, святей Гавриїл,
святей Михаїл і Миколай-угоднік,
святей Марко, святей Матвій,
Іван і святей Петро,
Іван Христитель, Ісус Христос,
нас іспоможе вигнати
злого духа ничестого
з раба Божого Степана.

І тако дев'ять разів.

Зап. І. Гунчик 1996 р. у с. Невір Любешівського р-ну Волинської обл.

№ 3

Вію, повію, звідки ти повівав?
Чи ти з хмари,
чи ти з тучи,
чи ти з бури;
чи ти з сонця,
чи ти з місяця;
чи ти з лиску,
чи ти з писку;
чи ти з росе,
чи ти з-за крутеї горе;
чи ти зустрічний,
чи ти зарічний;
чи ти з паскудних очей,
чи ти з лихих людей?
Пора тобі з (ім'я) розпрощатися,
на лози вибиратися.
Там собі будиш гуляти,
нихто тибє там ни буде змовляти.

Записано в с. Сокіл Рожницького р-ну Волинської обл. Архів Полісько-Волинського народознавчого центру ІН НАН України (далі ПВНЦ – І. Г.), од. зб. 53, арк. 57.

№ 4

Вітьор чи сквозняк – то хвороба. На кого-нибудь нападе, да й в'язи болять.

Помолетиса «Отче наш».

Пристапаю до Івана,
ни я дохтор, ни я помуч.
Сам Господь пристапає,
всякую болєзнь виговорає.
Йшла Божа Мати мусточком,
нисла Суса Христа на руках.
Сіла спочивати,
там стала Іванові вітьор виговурати;
може вуйшло в вухровину,
може вуйшло в крутовину,
може вуйшло в пугте місце,
може пудкаснулосо,
може пудвіяло, пудкаснулосо.
Ходить, кість ламає,
кров чирвону проливає,
личко марнує, тіло тірає,
шовкове жили витягає –
із писку, із воде,
із вирбе, із лозе,
із ліса, із сила,
із хатей, із яду,
із очей, із костей,
із нирвей, із пличей...

Геть все таке за порядком кажица:

Може сквозняк може якеї;
волосная, сквозяная, ружеваая,
всяка болєзнь.
Да й йде собі
на пушу, на лиса,
де сонце ни сходить,
де місяц ни сходить,
де люди ни ходять,
де Божа Мати ни худела,
Ісуса Христа ни нусела,
де пташкі ни літають,
трави ни з'їдають,
води ни спивають,
отам тобі треба розкошувати.

Переговорити дев'їть разив. Вкунці – «Отче наш».

Зап. І. Гунчик 1996 р. у с. Липно Ківерцівського р-ну Волинської обл.

Є пріступаю, є помагаю.
Бог пріступає, Бог помагає.
– Віте, ангели, пріступіте,
Віте допоможіте,
боль заберіте,
на пуцу пустіте.
Чі ти вітьор,
чі ти сквозняк?
Перестань ходити,
перестань смалити.
Ти ни родився,
ти ни хрїстився,
ти й ни вмївався,
чого ти до хрїщеної
Ганни пудкопався?
А є пріступаю,
божїй «Отче наш» знаю.
Тобі воле ни даватим,
на пуцу одсилатим,
а Ганну очіщатим.
Де ж ти взєвся,
чого ж ти схопєвся?
Чі ти з воде, чі ти з вітру?
Перестань ходити,
перестань смалити,
з Ганни хрїщеної кість брати.

«Отче наш».

Зап. Оксана Середюк 1997 р. у с. Підгір'я Ратнівського р-ну Волинської обл. від Лях Катерини Константиївни, 1926 р. н.

№ 6

Такє, як пудвий. Пудвиє часом чи просквозить. «Верую» молюса.

– Пудвию, пудвию,
я на тебе вию
з-пуд ясного сонца,
з-пуд ясної зори,
з-пуд божої слуги.
Пречистая Дїва, очищай,
на покой давай.
Прийду до хати,
покладу спати.

Зап. І. Гунчик 1996 р. у с. Яполоть Костопільського р-ну Рівненської обл.

№ 7

Ну от прищі по вас пидуть такеї. То верод, то той самий вітьор. Чи по грудях, чи по руках. От, скажімо, якей вітьор навіє, руки робляца в племах, чирвони, вишньови. Кажуть: «Вітьор навіая».

Зговоруваю вітьор
од білій кості,
од чирвоній криві.
– Кості ни ломе,
криві ни роне,
грішного тіла ни псуй.
Іде на чирита, на болота,
на шовкови трави,
на бійний вігер,
на зилени папуроті.
Понисе, Боже, лиху хворобу вітрану,
шо з веродом змішана,
що й на порози,
що й на дорози,
шо з-под місяца,
шо з-под ясных зорок,
шо з-под темних облоків,
шо й з-под чорної хмари,
шо й з воде.
Крижик-криже живокостий,
пониси, Боже, твоє тіло до цилости.

Вітьор, кругом же він єсть, і таке говориш. П'єть раз гетак само прокажиш, а шостий раз дванацять празникув вспоінаїш: Рuzдво, да Новий рік, да Крищеніє, да Стрітєннє, да Благовіщеннє, да Великдень (Паску), да Знесеннє, да Трийцу, да Чосней, да й Покрова... Да й знов без празників говориш. Я вітьор дев'їть раз...

Як нападє на той вітьор, шо я говорє, то може минєцца. А як ни той, то ни минєцца. Дванацять вітров єстєца. А Бог знає, якє вонє. Я такеї говорє. А в нас в силі тоже ще говорать, то другая, генчий говорить... Мій же вітьор ни говорить ниhto.

Зап. І. Гунчик 1996 р. у с. Сенчиці Зарічненського р-ну Рівненської обл.

№ 8

Ни є приступаю, сам Господь Бог,
Ісус Христос, сен Божий
і Матір Божа приступає
і всіх святєх, і всіх анголив
до помочи взиває,
помуч стає.
Од білій кості,
од чирвоній криві,

од чорних (чи якєї там волоси) волосов.
– Господі Боже, Ісусе Христе,
Присвятая Діва Владичиця,
роделася гола, боса.
Скидаю болість з раба Божого Юри,
з вітру, з воде, з прекрости.
– Господи, переміне,
Господи, очисте.
Другим разом, Божим указом.
Скидаю болість з раба Божого Юри,
з вітру, з воде, з прекрости.
– Господи, переміне,
Господи, очисте.
Третім разом...

До дев'їте раз тако переговорити. А там знов:

Одийде, ничестая болість,
бо Христос воскрес.
Ни мій дух, а Божий дух.

І так тре рази треба дмухнути на людену.

Де він бирецця? Як людена десь помеїцця, часом купаїцця. Коле, як то кажуть, і в хати зловить. Дехто надвир виходить і схватить... Так надвир ни виходь, треба пирихристетися...

Зап. І. Гунчик 1996 р. у с. Мельники-Річицькі Ратнівського р-ну Волинської обл.

№ 9

Стою я пуд Божию рукою,
пуд яснию зурою,
пуд съватими янголами-апостолами.
– Всі святія, Бога муліте, прусіте,
з цього (ім'я) вітьор зжиніте.
Вітьор вудяни, кустяни,
вітрани, напуццани,
кручани, стрічани;
в кручу може вступив,
може вліз, може навіяло.
Хай Божая Мати стане в помучи,
Мую мулітву прийме,
мую мулітву ду Господа Бога дунисе.
Хай Бог стає в помучи,
шо той вітьор зрушани, пудвіяни.
Ни муя мулітва дупумагає,
Божа Мати хай стає в помучи,
хай цьой вітьор зжине
на бистрия води,

на сухія лози,
на темні лиса,
де ни ходять голоса.
Хай там пташечки розклюють,
розщибечуть і забирають.

На початку і в кінці молитви тричі перехреститися, а під час молитви «качати» яйцем по голові, руках і ногах.

Зап. Галина Стрільчук 1997 р. у с. Холоневичі Ківерцівського р-ну Волинської обл. від Ярмолюк Євдокії Григорівни, 1924 р. н, освіта – 1 клас.

№ 10

Вітер є хороший, що гуляє, і є й поганий... Є що вплиє на здоров'я людени, зробіть нидобре. Є, що вітер дмухне, та й добре людени.

Більшість молетву говорели од вітру.

Первим разочком,
Господнім часочком
Господу Богу помолюся,
всім празничкам приклонюся,
святой Недількі вклонюся,
Кієвскім, Печорскім,
всім геть сілам небескім.
– Приступіте, допоможіте
рабі Божій Катирені
поганое виговарувать.
Іде ж, поганое, за крутеї гори,
за очерета, за болота,
де кури не ходят,
де певні не поють.
Там тобі спати,
льохко отдыхати,
а міні спокійно спати.
Від вітру, від зливи,
від людей, від вочей,
від поганих речей.
Іди ж ти, поганий,
на сухий ліс,
на очерета, на болота.
Господи, злюбє мий дух і допоможе,
щоб до мене ничого
поганого ни чеплялось,
всякі бедствія, які Бог дав поганії,
щоб вони одходили на сухеї ліса,
і спалювалось все,
і горило в огні, пропадало,
а міні було добре.

Записано в с. Новосілки Турійського р-ну Волинської обл. Архів ПВНЦ, фонд 1-Б, од. зб. 6, арк. 16.

№ 11

Три рази тре' його казати.

Святей отче-животворче Николаю,
прушу тибе:
– Вступеся своїм слідом
за Василевим грішним тілом.
Я ж тибе виганяю,
я ж тибе закликаю
тримами молитвами,
тримами церквами:
Ворокомльською¹,
Камінською, Почаївською,
ше й читвертою – Ірусалімською.
– Вейди ж те, ничеста села.
Може ж те в руках,
може ж те в ногах,
може ж те в голові,
може ж те в мозках,
може ж те в нервах,
може ж те в шкурі,
може ж те в тіли,
може ж те в пиченях,
може ж те в легкому,
може ж те в крові,
може ж те в ночному пузирі.
Вейди ж те, ничеста села.
Забирайся, забирайся, забирайся.
Йде ж те на сухеї вітри,
де вітьор ни віє,
де сонце ни гріє,
де пташке ни щебечуть...
де сім літ пожару ни бувало.
Там тобі впасти,
там тобі вже й пропасти.
Божая Мати, заступніца нашая,
помочніца нашая,
помош нам рабу Божому Василеві
вітьор зговорувати,
церквою хрещений,
мером мировани.
Всіх святех прошу,

---

¹ Ворокомльська церква – це храм у селі Ворокомле біля міста Каменя-Каширського.

яке є в року,
яке ме святкуймо,
яке ме вас споминаймо:
– Помоште нам,
рабу Божому Васелю
вітбор зговорувати.

Пирид тем говорети «Отче наш» до Лукавого.

Другій раз прущу тибє:
– Святей отче-животворче Николаю...

Зап. І. Гунчик 1996 р. у с. Ворокомле Камінь-Каширського р-ну Волинської обл. від Карпук Мокрини Макарівни, 1909 р. н.

№ 12

До вітру, та якбе сквозняк, є молітва.

За божим разом,
за божим приказом,
де Божа Мати ходела,
Ісуса Христа за руку водела.
– Святей Питро, святей Павло,
возьміть христа в рукі,
врятуйте Івана з тяжкої мукі.
На біле яйце покажите,
на чорний ліс пустітеся.
Будиш там собі
жинетися, весилетися,
а з Івана одчіпетися.
Прошу тибє, Божая Мати,
од Івана всякої вітре одвіртати,
на честі поля відсилати
і свею селию закріпляти.

*Записано в с. Завітне Ківерцівського р-ну Волинської обл. Архів ПВНЦ, фонд 1–Б,
од. зб. 8, арк. 23.*

№ 13

– Свята Покрова, Матер Божа, прошу:
як укриваїш землю травною,
траву росою, воду імлюю,
рибу лускою, птиці пірами,
ліс корамаи, звер шерстямаи,
гришного челоска деянієм Христовим,
свята Покрова, Матер Божа, так прошу:
вкрій од ничістого духа
й злих духов,

і всякого-всякого зла,
нечиста місця, черета, лоза
раба Божого Івана,
спокійного місця лей,
і всі кості, і тіло.
Згеньте, все погане,
слезьне, слезьне,
як сленя на землю.
Тьху, тьху, тьху.
Прошу я всіх святих,
вас є дванадцять...
– Зора, зорица, прекрасная девіца.
Йшла царіца небесная од красной зорі.
Навстречу литеть дванадцить дияволов,
прикованих на дванадцить цепов,
на дванадцить росов (?).
Я ї саросіла: – Чого налетелі
на раба Божого Івана
кров і жели тянуть,
кості ламать, серце сосать?
Тогде Пресвятая Владичица небесна
обратілась в цар-город Єрусалім,
подошла к святому сину і сказала:
– Ти мой єсть син, Христос воскрес,
я твоя мать чиста,
благослові меня раба Божого...
Ти моя рана на дванадцить страстей,
вознесі земляний хрест...
де жила – в Гуті чи в Клитецьку¹,
все поганое прости,
скажи вейти од раба Божого Івана...

*Записано в с. Клітицьк Камінь-Каширського р-ну Волинської обл. Архів ПВНЦ,
фонд І–Б, од. зб. 27, арк. 52–53.*

№ 14

Як вітьор десь удме, то буде він ходити по людени, то там, то там уколе.
Якшо й в апендицит піде, то буде й тобі в духовику.
Вітьор удгуварували:

Я од вітрику знаю,
од вітрику 'дмовляю:
од ручок, нужок,
тіла лукавого.
– Де ти, вітрику, Божого на

¹ Тут згадано назви двох сіл біля міста Камінь-Каширського: Гута-Камінська, яке називають просто Гутою, і село Клітицьк.

’мнє (ім’я. – І. Г.) напав, спуткав:
чи у поли на дорози,
чи в хати на порози.
Годи ходети,
білії кости ломети,
чирвону кров шумувати,
тугу серцу задавати.
Іди за гору, за мора,
де місяць ни світить,
де сонца нима,
де добрі люде ни бувають.
Там тобі жити-проживати,
а Божому (хто на мнє) спокій дати.

*Записано в с. Люб’язь Любешівського р-ну Волинської обл. Архів ПВНЦ, фонд 1–Б,
од. зб. 13, арк. 39–40.*

№ 15

Молитися «Да воскреснет Бог» і «Отче наш».

Господа прошу, Матира Божу,
всіх святих, всіх ангелов,
архангелов, апостолов:
– Поможіте мені (ім’я)
в тілі злого духа шукати,
в руках, в ногах, в голові.
Маю сімдесят сім составів,
я тебе в кожному составі шукаю,
Іваном Хрестительом заклинаю,
Господом Богом заклинаю,
Сином Божим;
на глибоке море посилаю,
на сухі лози,
на гнилі болота.
Там тобі гуляти,
там тобі пропадати,
де люди не ходять,
де півні не співають.
Тобі черету рвати,
тобі мохи топтати,
білі кости не ломати,
червону кров не волнувати,
на рани не розливати (ім’я),
там тобі горювати.

«Отче наш».

Прошу великого мученіка Миколая:

– Ступи своїм слідом за (ім'я).
Чи ти східний, чи ти західний,
чи ти південний, чи ти північний,
чи ти водяний, чи ти круговий,
чи ти вітряний, чи ти насланий,
чи ти заграничний, чи ти подорожній?
Прошу великого мученіка Миколая:
– Ступи своїм слідом за (ім'я),
За його (її) слідом не ходять,
де півні не співають.
Там тобі пропадати,
білі кості не ламати,
червону кров не розливати,
там тобі пропадати.

«Отче наш».

Прошу великого мученіка
Петра, Павла, Якова:
– Послухайте мене грішну,
допоможіте мені злого духа шукати
в руках, в ногах, в голові.
Маю сімдесят сім составів,
я тебе в кожному составі шукаю
І святим мучеником Петром, Павлом, Яковом,
І Господом Богом, Сином Божим,
Матерою Божою закликаю.
Прошу великого мученіка Пантелеймона,
Михайла, Георгія, Дем'яна:
– Допоможіте мені.
Чи ти східний, чи ти західний,
чи ти південний, чи ти північний,
чи ти водяний, чи ти вітряний,
чи ти сміттявий,
чи ти скоровій, чи ти чкуровій.
На глибокі болота, на гнилі колоди
(ім'я) одійди;
де нічого не ходить,
де півні не співають,
там тобі гуляти,
там тобі погибати.

«Отче наш».

Я тебе закликаю трьома церквами,
трьома монастирями Київськими,
Каменською, Глуською,

Гутинською, Деревоцькою¹.
Чи ти вітряний,
чи ти сміттявий,
чи ти водяний.

«Да воскреснет Бог» і «Отче наш».

Зап. І. Гунчик у 1995 р. у с. Піцир'я Камінь-Каширського р-ну Волинської обл. від невідомого респондента.

Ігор Гунчик – доцент кафедри української фольклористики імені академіка Філарета Колесси Львівського національного університету імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-6448-5461>
Email: ihor.hunchyk@lnu.edu.ua

---

¹ У третьому і четвертому рядку подано назви місцевих церков: *Каменська* – це одна з церков (Святого пророка Іллі або Різдва Богородиці) в місті Камінь-Каширському, біля якого знаходиться село Піцир'я, де був записаний текст № 15, *Глуська* – із сіл Велика або Мала Глуша, *Гутинська* – із села Гута-Камінська, *Деревоцька* – із села Деревок.